

Bir Değer Ölçme Aracı: Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği

Yavuz Bolat

Gazi Üniversitesi, EPO Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, yavuzbolat06@gmail.com

Received: 13.05.2013; Reviewed: 08.08.2013; Accepted: 21.10.2013

ÖZET

Bu çalışmanın amacı geliştirilen Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği için yapılan ölçek geliştirme, geçerlilik ve güvenirlik ile ilgili çalışmaları ve bu çalışmalardan elde edilen veriler ışığında ortaya çıkan ölçme aracını tanıtmaktır. Araştırmadan elde edilen nicel verilerin analizinde betimsel istatistiklerin incelenmesinin yanı sıra, faktör analizi, korelasyon, güvenirlik, t testi, varyans, frekans, standart sapma, Bartlett Küresellik Testi, Kaiser-Meyer-Olkin analizleri kullanılmıştır. Ölçme aracının uygulanması ile elde edilen veriler ışığında yapılan hesaplamalarla aracın geçerlik ve güvenirlik test değerleri kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Bu araştırmada elde edilen bulgular, ÇBSDÖ'nin sosyal değerleri ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. 5'li likert tipinde hazırlanan ölçme aracında 42 adet sosyal değerler ifadesi yer almaktadır. Bu sosyal değerler ölçeğinde 6 sosyal değer boyutu yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Sosyal Değerler, Ölçek, ÇBSDÖ

A tool for Measuring Values: Multi-Dimensional Social Values Scale

ABSTRACT

The purpose of this study is to introduce the Multi-Dimensional Social Values Scale, and the scale development process. In the analysis of quantitative data obtained from research, factor analysis, correlation, reliability, t-test, variance, frequency, standard deviation, Bartlett Test for Sphericity and Kaiser-Meyer-Olkin analyses have been used as well as analyzing descriptive statistics. Implementation of the calculations made in light of the data obtained by the measurement instrument validity and reliability of the vehicle test values were found to be at an acceptable level. The findings of this study show that a reliable and valid instrument to measure social values to MDSSV. In this measuring tool which prepared as 5 Likert type scale, there are 42 statements of social values. In this scale of social values, 6 dimensions of social values are present.

Keywords: Value, Social Values, Scale, MDSSV

EXTENDED SUMMARY

The concept of value in education systems and understanding has been attracting attention increasingly from history till today. While societies raise their next generation, they try to transfer to them the traces which carry their own society's traces. This transfer is a sociological aim and indicates its task which mediates to fulfill this aim. In this sense, education programmes should come into existence, being associated with social values. This work has been done to introduce validity and reliability study of data collection tool which has been developed to gauge some social values that a person has gained from the education.

The Scale of Multidimensional Social Values mentioned in this search, considering views of specialists, has been constituted with investigation of studies which have entered to the literature, pre-implementation of generated scale trial, completion of validity and reliability study.

For development of data collection tool which can gauge social values of people, firstly, resources of this field or which can be connected with this field have been scanned. After classification of values, values which have been used in studies passing to literature and value expressions have been selected. Obtained informations from value scans, considering students of vocational high school, have been unified with the writing social values. By providing examination of created value expressions, which has been led by the specialists of this field, in terms of efficiency of study, social value expressions have been continuously regulated. So, this created value expressions have been classified, by dividing them into sub-groups of value that they belong to. Fitcher (1990) insisted on three-way classification. These were : (1990: 137-138)

- a. classification based on the degree of hardship of social values
- b. jointly continuous functional classification of social values
- c. classification based on corporate function of social values.

The third one of Fitcher's classification "classification based on corporate function of social values" is the classification of social values based on religion, policy, economy and so on. The main purpose for classification is the desire that social values are not for only one value field and have relations different value fields and to reach the data by considering these relations while forming the measure tool. Because of this, sub-dimension of the scale has been handled in its own dimension. The dimensions of the data collection tool consists of six basic values group in which social values are in relationship with each other and these groups have been created just for this study. These are: dimensions of family values, scientific values, working-job values, religious values, traditional values and political values. Sub-dimension values of these social value dimensions have been created. Social value expressions have been written about their sub-dimension values. After appropriate configuration of social value expressions with value fields, pre-implementation has been done using measurement tool. Implementation of study has been done with 245 students of three vocational high of Gazi University. Due to some problems and negative attitudes of students to this implementation, being considered valid of answers of 209 students, data base has been prepared and validity and reliability study have been done in SPSS programme. While being created measurement tool, each sub-dimension has been subjected to factor analysis in itself because of the fact that created sub-dimensions have been individually value field and the relationship between expressions in this value field and social values have been tried to be uncovered. Factor analysis has been done individually for each sub-dimension and the last shape of the scale has been provided in the light of obtained informations, regulating sub-dimensions again. Social values scale has been created in 5 pieces likert structure.

Developed measurement tool has been finalized so as to form six subscales. These sections are: Family Values Dimension, Scientific Values Dimension, Working-Job Values Dimension, Religious Values Dimension, Traditional Values Dimension and Political Values Dimension. Validity and reliability studies of these sub-dimensions have been done and reached to numeric values which are ideal for a measurement tool.

The Scale of Multidimensional Social Values that includes some of Turkish public's social values which protect its validity, have determined that the tool has had structural validity and reliability with the calculations which have been done in the light of obtained informations as the result of the implementation. It has been seen that as the result of validity and reliability study for the scale, scale has been divided into six different dimensions and total 42 social value expressions which have been dispersed in these dimensions. It is seen that the validity and reliability data of the developed measure

tool is the feature of "ability to measur social values" which is the development purpose of the measure taken into account. Because of the fact that social structures which create social values vary, the scale has a multi-dimensional structure.

Research group consisting of students of vocational high school has indicated that it carries qualification of a measurement tool which can be used for this age or older age groups. Because unfolding of social values and indirectly social perception of people will provide obtainment of useful data in also different diciplines, it is seen possible that "The Scale of Multidimensional Social Values" can be used as a data collection tool in different scientific fields.

GİRİŞ

Değerler toplumları özelleştiren bir araç olmakla birlikte toplumların devamını sağlayan en önemli unsurdur. Ayrıca değerler, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir (Fitcher, 1990: 132). Bu nedenle toplumun her kademesinde etkin rol oynayan değerlerin bireye aktarımı, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu aktarım sayesinde birey topluma uyum sağlamakta, topluma faydalı hale gelmektedir. Değer aktarımının tam olarak oluşmadığı ve toplumun değerlerini benimsememiş bireyler o toplum için sorun olmaktadır. Toplumsallaşma olgusu değerler yardımıyla hız kazanmakla birlikte toplumsallaşmanın önündeki en önemli engel, toplumda değerlerin aktarımının gerçekleşmediği birey ya da birey gruplarıdır.

Değerlerin bireyler ve kuşaklar arasında aktarımında eğitim doğru seçilmiş bir araçtır. Kültürel değerlerin aktarılmasında yeni kuşakların sosyalleştirilmesinde en önemli görev eğitime ve eğitim kurumuna düşmektedir (Özdemir & Yalın, 2000: 1). Bu nedenle eğitimciler, son yıllarda eğitimin diğer önemli bir amacını toplumun değerlerinin bireye kazandırılması olarak görmektedir. Bu temel amaçla eğitimciler eğitimin değer aktarımındaki etkililiğini fark etmişler ve değer eğitimi çalışmaları düzenlemişlerdir. Düzenlenen bu çalışmalar “değerler eğitimi” olarak adlandırılmakla birlikte zahmetli ve uzun bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç içerisinde bireyin içine doğduğu aile, değer eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Değer eğitiminde okul, bireye onu sosyalleştirecek donanımları sunmalıdır. Toplumun akademik eğitimi ulusal değerlerle desteklenmeli birey toplumun kimliğine sahip olmalıdır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin çok hızlı yaşandığı çağımızda toplumlar bilgiyi üreten ve kullanabilen değerli bireylere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyacın ulusun değerleriyle biçimlendirilmiş eğitim faaliyetleriyle giderilebileceği unutulmamalıdır.

Değerler ve Önemi

İnsan, son derece gelişmiş bir canlı olmakla birlikte onu asıl önemli yapan özellik ortaya koyduğu değerler bütünüdür. İnsanlar yaşantıları sonucu geliştirdiği duygu, düşünce ve çıkarımları onu hayata karşı bir tavır almaya itmiştir. Bu kalıplaşmış tavırlar sonucu ortaya çıkan davranış kriterleri değerleri meydana getirmiştir. İnsan yerleşik hayata geçtiğinden beri başka insanlar ve insan toplulukları ile etkileşimde bulunmuştur. Bu etkileşimden doğan değer parçaları gelişip insanlar arasında yayılarak değerler sistemini meydana getirmiştir.

Değer konusu geçmişten günümüze iktisattan eğitime, felsefeden sosyolojiye her alanda çalışılmaktadır (Akbaş, 2004: 66-79, Tezcan, 1974: 14). Değer kavramın bu büyük ilgiye rağmen herkesin kabul ettiği ortak bir tanıma kavuşamamıştır. Bu alanda çalışan her düşünür kendi bakış açısından değeri tanımlamıştır. Ülkemizde değer konusu ele alan ve bu kavramın önemini vurgulayan Erol Güngör “değer bir inanç olmak bakımından, dünyamızın belli bir kısmıyla ilgili idrak, duygu ve bilgilerimizin bir terkibi demektir.” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Erol Güngör (2000: 27) değeri “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu inanç” olarak da tanımlar.

Fitcher; “Sosyolojik anlamda değerleri, grubun veya toplumun, kişilerin, davranış modellerinin, amaçların ve diğer sosyo-kültürel şeylerin önemlerini ölçmeye yarayan ölçütlerdir” biçiminde tanımlar (Fitcher, 1990: 131). Bu iki önemli insanın değer tanımına baktığımızda değerler yardımıyla insana ait bilgilerin elde edilebileceği yani insanı tanımamıza yardımcı olabileceği sonucuna varabilmek mümkündür.

“Toplumsal açıdan değerler, topluma mana kazandıran ve önem verdiren ölçülerdir” (Bolay, 2003: 16). Toplumun basit bir insanlar yığını olmaktan ayıran en önemli olgu toplumun mevcut değerleridir. Değerler toplumu meydana getiren bireyleri etki altında bırakarak bireyin topluma bağlanmasına ve toplumunun kimliğini özümsemesine yardımcı olmaktadır. İnsan toplumsal bir varlıktır. İnsanın doğası gereği sahip olduğu bu özellik onun bir toplum içinde yaşama zorunluluğunun bir sonucudur. İnsan öncelikle doğduğu grup içinde, genel anlamda ise toplumun içinde yaşayan sosyal bir varlıktır (Doğan, 1995: 58).

Sosyal bir varlık olan insanın sosyal yaşam içinde meydana getirdiği değerler sosyal değerleri oluşturmaktadır. İnsanın en belirgin özelliği yalnız olarak değil, toplum hayatı yaşamaya zorunlu olmasıdır. Bu nedenle oluşan ve sosyal hayatı düzenleyen sosyal değerler, toplumun bireyle, bireyin de toplumla olan ilişkilerine bir düzen kazandırmaktadır (Güngör, 2008: 102).

“Toplumun fertlerini birbirine yaklaştıran, bir arada tutan, toplumun devamını sağlayan temel yargılar, değerler” (TDK) ya da “akılda tutulan ve insanların tavır ve hareketlerine sınırlar koyan soyut örnekler (Dönmezer, 1984: 249) olarak tanımlanan sosyal değerler, bireyin bir topluluğun ferdi olmasını

sağlayan en önemli araçtır. Sosyal değerler toplumu oluşturan insanların ilişkilerini düzenleyen kaideler koymaktadır. “Uyulacak ister bizden önceki nesillerden gelmiş olsun, ister bizim tarafımızdan konsun, insanlar bu konuda ortak bir anlayışa varmadıkça, huzur içinde ve işbirliği halinde yaşamazlar; huzur ve işbirliği ise, bütün toplumun hayatının temelidir” (Güngör, 2008: 19). Değerlerin toplum için fayda sağlaması için insanların değerler üzerinde tartışma ortamı yaratmayacak bir şekilde fikir birliğine varmaları ve değerleri insan ilişkilerinde birer kural olarak görmeleri gerekmektedir.

Birey içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalıdır. Birey ve toplum için bu zorunlu bir durumdur. “Uyum, bireyin, kendi kişisel isteklerini, toplumun sosyal, ahlaki, hukuki, manevi, kültürel vb. isteklerine uymasındır” (Aydın, 2008: 58). Bu uyum eğitim ile sağlanabilir. Bireye insan olmanın gerekleri çağdaş bilgiyle onun seviyesine uygun olarak verildiğinde, birey kendi kişiliğinden ve toplumunun sahip olduğu değerlerden haberdar, karakter sahibi bir bireye dönüşecektir. Çağdaş eğitim anlayışı eğitimi sadece okul ortamında görmemektedir. Yaşam boyu öğrenme adı verilen bu yaklaşımla birey hayatın her anında bir şeyler öğrenebilmektedir. Bireyin ailesi, devam ettiği eğitim kurumu, çalışma alanı, arkadaş çevresi kısacası eğitim ortamı hayatın kendisi olmuştur. Bu yaklaşımla birey toplumun değerleriyle ve normlarıyla doğrudan doğruya ilişki içinde olacak ve değerlerin seçilmesi ve içselleştirilmesi bireyin aktif olarak katıldığı öğrenme yaşantısına görev düşecektir. Bununla birlikte“...Eğitim bireyin farklılaşmasının da bir aracıdır” (Özdemir & Yalın, 2000: 2). Bu farklılaşma bireyin içinde yaşadığı toplumdan farklı olması değil toplumun değerlerini benimsemiş ve bu değerleri bir adım daha ileri götürmesi olarak algılanmalıdır. Toplumun değerleriyle donanmış eğitilmiş bireyler, aldıkları eğitim sayesinde meslek sahibi üretken bireylere dönüşmektedirler. Bu bağlamda birey planlı ya da plansız bütün eğitim faaliyetlerinden etkilenecek değerler sistemini geliştirerek sosyal yaşam içindeki varlığını bulacaktır. Sosyal yaşamın sosyal değerleri çok yönlü yapısıyla topluma ve toplumun yapı taşı bireyi ve bu bireyin davranışlarına tesir edecektir.

YÖNTEM

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bireylerin sosyal değerlerini ölçebilecek veri toplama aracının geliştirilmesinde öncelikli olarak bu alandaki ya da bu alanla ilişkisi olabilecek kaynaklar taranmıştır. Güngör’ün (2000) yapmış olduğu değer sınıflaması araştırmada temel sınıflandırmayı oluşturmuş, Akbaş’ın (2004) doktora tezinde yaptığı sınıflamadan Çalışma-İş değerleri değer grubu araştırmacının izni ve yardımlarıyla çalışmaya dâhil edilerek ölçme aracının değer sınıflaması 6 bölümde oluşturulmuştur.

Değerlerin sınıflandırılmasının ardından bu alanda alanyazına geçmiş çalışmalarda kullanılan değerler ve değer ifadeleri seçilmiştir. Değer taramalarından elde edilen bilgiler meslek yüksekokulu öğrencileri göz önünde bulundurularak sosyal değerlerin yazımıyla bir bütün haline getirilmiştir. Oluşturulan değer ifadelerinin alan uzmanlarınca incelenmesi sağlanarak çalışmanın verimliliği açısından sosyal değer ifadelerinde sürekli bir düzenlemeye gidilmiştir. Böylelikle oluşturulan bu değer ifadeleri ait olduğu alt değer gruplarına ayrılarak sınıflama yapılmıştır. Fitcher (1990) sosyal değerlerin üç şekilde sınıflandırılabileceği üzerinde durmaktadır. Bunlar: (1990: 137-138)

- Sosyal değerlerin zorlayıcılık derecesine göre sınıflama
- Sosyal değerler süreklilik gösteren ortaklaşa işlevsel sınıflama
- Sosyal değerlerin kurumsal işlevine göre sınıflamadır.

Fitcher’in bu sınıflama türlerinden üçüncüsü olan “kurumsal işlevine göre sınıflama” sosyal değerlerin dini, siyasi, ekonomik ve benzeri açıdan sınıflandırılmasıdır. Sınıflama yapmadaki asıl amaç; sosyal değerlerin salt bir değer alanına dönük olmayıp değişik değer alanlarıyla ilişkisinin olması ve bu ilişkiyi ölçme aracı oluşturulurken göz önünde bulundurularak verilere ulaşılmak istenmesidir. Bu nedenle ölçeğin alt boyutları kendi boyutu içinde ele alınmıştır. Veri toplama aracının boyutları sosyal değerlerin ilişki içerisinde bulunduğu ve bu araştırma için sınırlandırılmış altı temel değer gruplarından oluşmaktadır. Bunlar: Aile değerleri, bilimsel değerler, çalışma-iş değerleri, dini değerler, geleneksel değerler ve siyasi değerler boyutlarıdır. Bu sosyal değer boyutlarının alt değer boyutları oluşturulmuştur. Alt değer boyutları ile ilgili sosyal değer ifadeleri yazılmıştır. Sosyal değer ifadelerinin değer alanlarına uygun şekilde yapılandırılmasından sonra ölçme aracı kullanılarak ön uygulama yapılmıştır.

Çalışmanın uygulaması Gazi Üniversitesine bağlı üç meslek yüksek okulunda (Ankara M.Y.O , Gazi M.Y.O ve Atatürk M.Y. O) 245 öğrenciye uygulanmıştır. Bazı aksaklıklar ve öğrencilerin uygulamaya karşı bazı olumsuz tutumları nedeniyle 209 kişinin ankete verdiği cevaplar geçerli sayılarak veri

tabanı hazırlanıp SPSS programında geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçme aracı oluşturulurken ortaya çıkan alt boyutların birer değer alanı olması ve bu değer alanındaki ifadelerin sosyal değerlerle ilişkisinin ortaya çıkarılmaya çalışılması nedeniyle her alt boyut kendi içinde faktör analizine tabi tutulmuştur. Her alt boyut için tek tek faktör analizi yapılmış ve elde edilen veriler ışığında alt boyutlar tekrar düzenlenerek ölçeğin son şekli alması sağlanmıştır.

Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Kullanımı

Sosyal değerler ölçeği 5'li likert yapıda oluşturulmuştur. Sosyal değerlere verilen cevaplar 1 ile 5 arasında değerlere sahiptir. Ölçeğe verilen cevapların karşılığı aşağıdaki biçimdedir:

Tablo 1. Ölçme Aracına Verilen Cevapların Değerleri

Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	2	3	4	5

Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği ile toplanan verilerden bireylere ait demografik özelliklerin (cinsiyet, yaş, okul, sınıf, öğretim türü, mezun olunan okul, bölüm, ailedeki birey sayısı ve anne-baba) ortaya çıkarılmasında veri sayısı (N), frekans (F) ve yüzde (%) hesaplanmıştır. Bireylerin sosyal değerlere ilişkin görüşleri ile ilgili değerlendirmelerde aritmetik ortalama ve standart sapma (S) kullanılarak öğrencilerin sosyal değerlere sahiplik dereceleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılacak bireylerin sosyal değerlere ilişkin görüşlerindeki anlamlı farklılık hesaplanmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

BULGULAR

Aile Değerleri Boyutu

Ölçeğin, yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla önce deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinin sonuçları Tablo 2'de görüldüğü gibidir.

Tablo 2. Aile Değerleri KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü		.74
	X ²	233,88
Bartlett Küresellik Testi	Sd	21
	P	,000

Tablo 2'ye göre, hesaplanan KMO uyum ölçüsü değeri 0,74'dir. Bu değer kritik değer olarak kabul edilen 0,70'in üzerindedir. Aynı veriler için hesaplanan Bartlett Küresellik Testi 233,88 olup 0,001 düzeyinde manidardır (X²₂₁=233,88). Bu değerlere, deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine tabi tutulabileceğini göstermektedir. Temel bileşenler analizi ve dik döndürme (varimax rotation) kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre öz değeri 1'den büyük 2 faktör vardır. Bu iki faktörün açıkladığı toplam varyansın % 52,15'dir. Her bir faktörün açıkladığı toplam varyans döndürme sonrasında sırasıyla 34,42 ve 17,73'dür. Başlangıç öz değerleri dikkate alındığında, birinci faktöre ait öz değerin (2,49) ikinci faktöre ait öz değerle (1,58) yakın olması ölçeğin bir bütün olarak iki faktöre sahip olduğu biçiminde de yorumlanabilir. Diğer taraftan, varimax dik döndürme tekniği ile yapılan incelemeler ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Deneme formunda yer alan maddelerin hangi faktörler altında toplandığı Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Aile Değerleri Maddelerine Ait Faktör Yük ve t Değerler

Sosyal Değerler	Aileye Değer Verme	Ailede Kadın	t
M25	,80		4,57*
M46	,77		5,33*
M11	,75		4,69*
M17	,66		3,97*
M28		,84	3,02*
M1		-,62	3,86*

*p<,01 düzeyinde manidar

Tablo 3'te 25., 46., 11. ve 17. maddeler "Aileye değer verme" boyutunda; 1., 28. maddeler "Ailede Kadın" boyutunda en yüksek yük değerine sahip olarak sıralanmaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında 0,36 ile 0,84 yük arasında değişmektedir. Bu yük değerlerine göre ölçek iki boyutlu olup tüm maddeler ölçekte yer alabilecek yük değerine sahiptir. Üst %27 (n=56) ve alt %27 (n=56) diliminde yer alan katılımcıların her bir maddeye verdikleri cevapların ortalamalarını karşılaştırmak suretiyle yapılan analiz sonucunda elde edilen t değerlerinin tamamı 0,01 düzeyinde manidardır. Bu durum, tüm maddelerin, o madde ile ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlarla olmayanları ayırıcı nitelikte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Elde edilen veriler ışığında ölçeğin aile değerleri boyutunun son şekli aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Tablo 4. Sosyal Değerler Ölçeğinin Aile Değerleri Boyutu

Değer No	Aileye Değer Verme Alt Boyutu
M25	Ailedeki bireylere büyük önem veririm.
M46	Bir aileye sahip olmanın gerekliliğini kabul ederim.
M11	Benim kültür yapıma uygun bir eşle mutlu olabileceğime inanırım.
M17	Bir aile kurduğumda eşimle uzun bir beraberlik sürdürebileceğimi düşünürüm.
Değer No	Ailede Kadın Alt Boyutu
M28	Aile yönetiminde kadın etkin rol oynamalıdır.
M1	Kadının çalışma hayatına katılmasının aile yapısına zarar verdiğine inanırım.

Aileye Değer Verme ve Ailede Kadın alt boyutlarından oluşan 7 maddenin oluşturduğu ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,71'dir. Bu da her bir faktör için ve ölçeğin geneli için kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Bilimsel Değerler Boyutu

Ölçeğin, yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla önce deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinin sonuçları Tablo 5'deki gibidir.

Tablo 5. Bilimsel Değerler KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü		,78
	X ²	209,33
Bartlett Küresellik Testi	sd	28
	p	,000

Tablo 5'e göre, hesaplanan KMO uyum ölçüsü değeri 0,78'dir. Bu değer kritik değer olarak kabul edilen 0,70'in üzerindedir. Aynı veriler için hesaplanan Bartlett Küresellik Testi 209,33 olup 0,001 düzeyinde manidardır (X²₂₈=209,33). Bu değerlere, deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine tabi tutulabileceğini göstermektedir. Temel bileşenler analizi ve dik döndürme (varimax rotation) kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre öz değeri 1'den büyük 2 faktör vardır. Bu iki faktörün açıkladığı toplam varyansın % 45,19'dur. Her bir faktörün açıkladığı toplam varyans döndürme sonrasında sırasıyla 31,68 ve 13,50'dir. Başlangıç öz değerleri dikkate alındığında, birinci faktöre ait öz değer (2,54) ikinci faktöre ait öz değere (1,08) yakın olması ölçeğin bir bütün olarak iki faktöre sahip olduğu biçiminde de yorumlanabilir. Diğer taraftan, varimax dik döndürme tekniği ile yapılan incelemeler ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Bilimsel Değerler Maddelerine Ait Faktör Yük ve t Değerler

Sosyal Değerler	Bilimsel Olma	Eleştirel Olma	t
M20	,74		4,54*
M21	,74		5,16*
M9	,58		6,73*
M5	,50		3,29*
M31		,82	2,72*
M19		,56	3,66*

*p<,01 düzeyinde manidar

Tablo 6'ya göre 20., 21., 9., ve 5. maddeler “Bilimsel Olma” boyutunda; 31., ve 19. maddeler “Eleştirel Olma” boyutunda en yüksek yük değerine sahip olarak sıralanmaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında 0,50 ile 0,82 yük arasında değişmektedir. Üst %27 (n=56) ve alt %27 (n=56) diliminde yer alan katılımcıların her bir maddeye verdikleri cevapların ortalamalarını karşılaştırmak suretiyle yapılan analiz sonucunda elde edilen t değerlerinin tamamı 0,01 düzeyinde manidardır. Bu durum, tüm maddelerin, o madde ile ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlarla olmayanları ayırıcı nitelikte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Elde edilen veriler ışığında ölçeğin bilimsel değerler boyutunun son şekli aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Tablo 7. Sosyal Değerler Ölçeğinin Bilimsel Değerler Boyutu

Değer No	Bilimsel Olma Alt Boyutu
M20	Yapmak istediğim işin farklı bir yolunu ararım.
M21	Hayallerimde yeni şeyler tasarlarım.
M9	Çevremdeki insanların davranışlarının nedenlerini anlamaya çalışırım.
M5	Bilimsel olarak kanıtlanmış bilgiye önem veririm.
Değer No	Eleştirel Olma Alt Boyutu
M19	Herkesçe bilinen bilgileri sorgulama ihtiyacı duyarım.
M31	İspatı mümkün olmayan bilgi ve düşüncelerin güvenilir olmadığına inanırım.

Bilimsel Olma ve Eleştirel Olma alt boyutlarından oluşan 6 maddenin oluşturduğu ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,73'dir. Bu da her bir faktör için ve ölçeğin geneli için kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışma-İş Değerleri

Ölçeğin, yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla önce deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinin sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Çalışma-İş Değerleri KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü		.75
	X ²	278,22
Bartlett Küresellik Testi	sd	28
	p	,000

Tablo 8'e göre, hesaplanan KMO uyum ölçüsü değeri 0,75'dir. Bu değer kritik değer olarak kabul edilen 0,70'in üzerindedir. Aynı veriler için hesaplanan Bartlett Küresellik Testi 278,22 olup 0,001 düzeyinde manidardır (X²₂₈=278,22). Bu değerlere, deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine tabi tutulabileceğini göstermektedir. Temel bileşenler analizi ve dik döndürme (varimax rotation) kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre öz değeri 1'den büyük 3 faktör vardır. Bu üç faktörün açıkladığı toplam varyansın % 61,96'dur. Her bir faktörün açıkladığı toplam varyans döndürme sonrasında sırasıyla 33,79; 13,62 ve 14,55'dir. Başlangıç öz değerleri dikkate alındığında, birinci faktöre ait öz değer (2,70), ikinci faktöre ait öz değer (1,16) ve üçüncü faktöre ait öz değer (1,09) birbirine yakın olması ölçeğin bir bütün olarak üç faktöre sahip olduğu biçiminde de yorumlanabilir. Diğer taraftan, varimax dik döndürme tekniği ile yapılan incelemeler ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 9. Çalışma-İş Değerleri Maddelerine Ait Faktör Yük ve t Değerler

Sosyal Değerler	Sorumluluk Sahibi Olma	Rekabetçi Olma	Para	t
M22	,80			5,96*
M27	,72			5,49*
M45	,69			5,82*
M4	,67			3,94*
M13		,89		4,67*
M12		,69		5,28*
M29			,85	4,56*
M23			-,55	4,01*

*p<,01 düzeyinde manidar

Tablo 9'a göre 22., 27., 45. ve 4. maddeler "Sorumluluk Sahibi Olma" boyutunda; 13. ve 12. maddeler "Rekabetçi Olma" boyutunda; 29. ve 23. maddeler "Para" boyutunda en yüksek yük değerine sahip olarak sıralanmaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında "0,55 ile 0,89 yük değerleri arasında değişmektedir. Bu yük değerlerine göre ölçek üç boyutlu olup tüm maddeler ölçekte yer alabilecek yük değerine sahiptir. Üst %27 (n=56) ve alt %27 (n=56) diliminde yer alan katılımcıların her bir maddeye verdikleri cevapların ortalamalarını karşılaştırmak suretiyle yapılan analiz sonucunda elde edilen t değerlerinin tamamı 0,01 düzeyinde manidardır. Bu durum, tüm maddelerin, o madde ile ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlarla olmayanları ayırıcı nitelikte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Elde edilen veriler ışığında ölçeğin çalışma-iş değerleri boyutunun son şekli aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Tablo 10. Sosyal Değerler Ölçeğinin Çalışma-İş Değerleri Boyutu

Değer No	Sorumluluk Sahibi Olma Alt Boyutu
M22	Çalışkan, işe yarar biri olmak benim için önemlidir.
M27	Yaptığım işlerde görev bilinci ve sorumluluğuyla hareket ederim.
M45	Ortaya koyduğum davranışımın başkaları için doğuracağı sonuçlara dikkat ederim.
M4	Çalışkan insanları hep takdirle karşılarım.
Değer No	Rekabetçi Olma Alt Boyutu
M12	Rekabeti başarıya götüren bir araç olarak görürüm.
M13	Başkalarıyla yarışma ortamı içinde çalışabilirim.
Değer No	Para Alt Boyutu
M29	Parayı insanlar arasında bir güç kaynağı olarak görürüm.
M23	Mesleki kariyerimde paradan çok etik değerlere önem veririm.

Sorumluluk Sahibi Olma, Rekabetçi Olma ve Para alt boyutlarından oluşan 8 maddenin oluşturduğu ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,78'dir. Bu da her bir faktör için ve ölçeğin geneli için kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Dini Değerler Boyutu

Ölçeğin, yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla önce deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinin sonuçları Tablo 11'de görüldüğü gibidir.

Tablo 11. Dini Değerler KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü	,75
	X ² 319,42
Bartlett Küresellik Testi	sd 15
	p ,000

Tablo 11'de görüldüğü üzere, hesaplanan KMO uyum ölçüsü değeri 0,75'dir. Bu değer kritik değer olarak kabul edilen 0,70'in üzerindedir. Aynı veriler için hesaplanan Bartlett Küresellik Testi 319,42 olup 0,001 düzeyinde manidardır (X²₁₅=319,42). Bu değerlere, deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine tabi tutulabileceğini göstermektedir. Temel bileşenler analizi ve dik döndürme (varimax rotation) kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre öz değeri 1'den

büyük 1 faktör vardır. Bu bir faktörün açıkladığı toplam varyansın % 45,77'dir. Her bir faktörün açıkladığı toplam varyans döndürme sonrasında sırasıyla 45,77'dir. Başlangıç öz değerleri dikkate alındığında, birinci faktöre ait öz değer (2,69) ölçeğin bir bütün olarak bir faktöre sahip olduğu biçiminde de yorumlanabilir. Diğer taraftan, varimax dik döndürme tekniği ile yapılan incelemeler ölçeğin bir faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 12. Dini Değerler Maddelerine Ait Faktör Yük ve t Değerler

Sosyal Değerler	Dini Değerler	t
M41	,81	3,97*
M42	,78	5,10*
M50	,74	5,92*
M37	,59	4,32*
M34	,52	4,77*
M36	,52	3,99*

*p<,01 düzeyinde manidar

Tablo 12'de 41., 42., 50., 37., 34. ve 36. maddeler "Dini Değerler" boyutunda en yüksek yük değerine sahip olarak sıralanmaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında 0,52 ile 0,81 yük değerleri arasında değişmektedir. Bu yük değerlerine göre ölçek bir boyutlu olup tüm maddeler ölçekte yer alabilecek yük değerine sahiptir. Üst %27 (n=56) ve alt %27 (n=56) diliminde yer alan katılımcıların her bir maddeye verdikleri cevapların ortalamalarını karşılaştırmak suretiyle yapılan analiz sonucunda elde edilen t değerlerinin tamamı 0,01 düzeyinde manidardır. Bu durum, tüm maddelerin, o madde ile ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlarla olmayanları ayırıcı nitelikte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Elde edilen veriler ışığında ölçeğin dini değerler boyutunun son şekli aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Tablo 13. Sosyal Değerler Ölçeğinin Dini Değerler Boyutu

M41	Bizi yaratan bir yaratıcı olduğuna inanırım.
M42	Başkalarına iyilikte bulunmaktan hoşlanırım.
M50	Kul hakkına saygılı olmak toplumda eşit paylaşımaya yardımcı olmaktadır.
M37	Zor durumdaki insanların sorunları çözmek için onlarla birlikte hareket ederim.
M34	İbadetin, insanların hoşgörülü davranış geliştirmelerini sağladığına inanırım.
M36	Dini inanışlarım hayatta karşılaştığım olaylar üzerinde büyük etkiye sahiptir.

Dini Değerler alt boyutundan oluşan 6 maddenin oluşturduğu ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,72'dir. Bu da her bir faktör için ve ölçeğin geneli için kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Geleneksel Değerler Boyutu

Ölçeğin, yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla önce deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinin sonuçları Tablo 14'te görüldüğü gibidir.

Tablo 14. Geleneksel Değerler KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uyum Ölçüsü	.71
	X ² 249,43
Bartlett Küresellik Testi	sd 15
	p ,000

Tablo 14'e göre, hesaplanan KMO uyum ölçüsü değeri 0,71'dir. Bu değer kritik değer olarak kabul edilen 0,70'in üzerindedir. Aynı veriler için hesaplanan Bartlett Küresellik Testi 249,43 olup 0,001 düzeyinde manidardır (X²₁₅=249,43). Bu değerlere, deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine tabi tutulabileceğini göstermektedir. Temel bileşenler analizi ve dik döndürme (varimax rotation) kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre öz değeri 1'den büyük 1 faktör vardır. Bu bir faktörün açıkladığı toplam varyansın %45,84'dir. Her bir faktörün açıkladığı toplam

varyans döndürme sonrasında sırasıyla 45,84'dir. Başlangıç öz değerleri dikkate alındığında, birinci faktöre ait öz değer (2,57) ölçeğin bir bütün olarak bir faktöre sahip olduğu biçiminde de yorumlanabilir. Diğer taraftan, varimax dik döndürme tekniği ile yapılan incelemeler ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 15. Geleneksel Değerler Maddelerine Ait Faktör Yük ve t Değerler

Sosyal Değerler	Geleneksel Değerler	t
M43	,79	5,61*
M47	,79	5,30*
M49	,69	5,53*
M24	,64	6,82*
M44	,49	4,67*
M15	,46	3,75*

*p<,01 düzeyinde manidar

Tablo 15'e göre 43., 47., 49., 24., 44. ve 15. maddeler "Geleneksel Değerler" boyutunda en yüksek yük değerine sahip olarak sıralanmaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında 0,46 ile 0,79 yük değerleri arasında değişmektedir. Üst %27 (n=65) ve alt %27 (n=65) diliminde yer alan katılımcıların her bir maddeye verdikleri cevapların ortalamalarını karşılaştırmak suretiyle yapılan analiz sonucunda elde edilen t değerlerinin tamamı 0,01 düzeyinde manidardır. Bu durum, tüm maddelerin, o madde ile ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlarla olmayanları ayırıcı nitelikte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Elde edilen veriler ışığında ölçeğin geleneksel değerler boyutunun son şekli aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Tablo 16. Sosyal Değerler Ölçeğinin Geleneksel Değerler Boyutu

M43	İnsanların bana güvenmesi önemlidir.
M47	Yaşadığım ortamlarda genel hijyen kurallarına uyarım.
M49	Her ne pahasına olursan olsun dürüst davranırım.
M24	Sosyal yardımlaşmanın toplumun sorunlarını çözmekte etkili olacağına inanırım.
M44	Bana güven vermeyen insanlarla ilişki kurmaktan uzak durmaya çalışırım.
M15	Günlük hayatta israfı neden olacak davranışlardan uzak durmaya çalışırım.

Geleneksel Değerler alt boyutundan oluşan 6 maddenin oluşturduğu ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,70'dir. Bu da her bir faktör için ve ölçeğin geneli için kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Siyasi Değerler Boyutu

Ölçeğin, yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla önce deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinin sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Siyasi Değerler KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü	.71
	X ² 248,70
Bartlett Küresellik Testi	Sd 45
	P ,000

Tablo 17'ye göre, hesaplanan KMO uyum ölçüsü değeri 0,71'dir. Bu değer kritik değer olarak kabul edilen 0,70'in üzerindedir. Aynı veriler için hesaplanan Bartlett Küresellik Testi 248,70 olup 0,001 düzeyinde manidardır (X²₄₅=248,70). Bu değerlere, deneme uygulamasından elde edilen verilerin faktör analizine tabi tutulabileceğini göstermektedir. Temel bileşenler analizi ve dik döndürme (varimax rotation) kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre öz değeri 1'den büyük 4 faktör vardır. Bu dört faktörün açıkladığı toplam varyansın % 55,83'dür. Her bir faktörün açıkladığı toplam varyans döndürme sonrasında sırasıyla 18,12; 14,02; 12,62 ve 11,07'dir. Başlangıç öz değerleri dikkate alındığında, birinci faktöre ait öz değer (1,81), ikinci faktöre ait öz değer (1,40), üçüncü faktöre ait öz değer (1,26) ve dördüncü faktöre ait öz değer (1,11) birbirine yakın olması ölçeğin bir bütün olarak

dört faktöre sahip olduğu biçiminde de yorumlanabilir. Diğer taraftan, varimax dik döndürme tekniği ile yapılan incelemeler ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 18. Siyasi Değerler Maddelerine Ait Faktör Yük ve t Değerler

Sosyal Değerler	Devlete Güven Duyma	Siyasi Tercihlere Saygılı Olma	Katılım	Devlete Bağlılık	t
M39	,71				5,63*
M26	,71				5,01*
M14		-,66			3,29*
M16		,65			2,04*
M48		,63			3,95*
M2			,65		6,87*
M7			,56		5,91*
M40				,76	2,17*
M18				,61	5,00*
M33				,48	5,37*

*p<,01 düzeyinde manidar

Tablo 18 incelendiğinde 45. ve 4. maddeler “Devlete Güven Duyma” boyutunda; 14., 16. ve 48. maddeler “Siyasi Tercihlere Saygılı Olma” boyutunda; 2. ve 7. maddeler “Katılım” boyutunda; 40., 18. ve 33. maddeler “Devlete Bağlılık” boyutunda en yüksek yük değerine sahip olarak sıralanmaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında “0,48 ile 0,76 yük değerleri arasında değişmektedir. Bu yük değerlerine göre ölçek dört boyutlu olup tüm maddeler ölçekte yer alabilecek yük değerine sahiptir. Üst %27 (n=65) ve alt %27 (n=65) diliminde yer alan katılımcıların her bir maddeye verdikleri cevapların ortalamalarını karşılaştırmak suretiyle yapılan analiz sonucunda elde edilen t değerlerinin tamamı 0,01 düzeyinde manidardır. Bu durum, tüm maddelerin, o madde ile ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlarla olmayanları ayırıcı nitelikte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Elde edilen veriler ışığında ölçeğin siyasi değerler boyutunun son şekli aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Tablo 19. Sosyal Değerler Ölçeğinin Siyasi Değerler Boyutu

Değer No	Devlet Güven Duyma Alt Boyutu
M39	Ordunun ve askerlik hizmetinin kutsallığına inanırım.
M26	Milli değerlerden kesinlikle ödün vermeyen bir düşünce sistemi içinde yaşarım.
Değer No	Siyasi Tercihlere Saygılı Olma Alt Boyutu
M14	Karşı fikirdeki insanların düşüncelerinin de değerli olabileceğini bilirim.
M16	Devlet yönetiminde din etkili olabilir.
M48	Düşünce sistemime uymayan insanları karşı taraf olarak algıları.
Değer No	Katılım Alt Boyutu
M2	Birlikte çalışmayı yalnız çalışmaya tercih ederim.
M7	Bilinçli bir seçmen olarak vatandaşlık görevimi yerine getiririm.
Değer No	Devlete Bağlılık Alt Boyutu
M40	Alışverişte satıcı indirim yapıyorsa fatura almam. (vergi verme)
M18	Başka bir ülkeden iyi bir iş teklifi alırsam o ülke vatandaşlığına geçebilirim.
M33	Laiklik, din ve vicdan özgürlüğünün korunması demektir.

Devlete Güven Duyma, Siyasi Tercihlere Saygılı Olma, Katılım ve Devlete Bağlılık alt boyutlarından oluşan 10 maddenin oluşturduğu ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,76'dir. Bu da her bir faktör için ve ölçeğin geneli için kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

TARTIŞMA ve SONUÇLAR

Çalışmada ölçek oluşturma sürecinde yazılan değer ifadelerinin katılımcılar tarafından tam olarak anlaşıldığı görülmüştür. Bununla birlikte Türk toplumunda geçerliğini koruyan bazı sosyal değerleri içeren “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” yapılan uygulama ile elde edilen veriler ışında yapılan hesaplamalar ile aracın yapısal geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğu saptanmıştır. Geliştirilen ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik verileri dikkate alındığı ölçeğin geliştirilme amacı olan “sosyal değerleri ölçebilme” özelliğine sahip olduğu görülmektedir.

Ölçek için yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucu ölçeğin 6 farklı boyuta ayrıldığı ve bu boyutlar içinde dağılan toplam 42 sosyal değer ifadesinin yer aldığı görülmüştür. Sosyal değerleri oluşturan toplumsal yapıların çeşitlilik göstermesi nedeniyle ölçek çok boyutlu yapıya sahiptir. Bu boyutlar sırası ile 1.Aile Değerleri Boyutu, 2.Bilimsel Değerler Boyutu, 3.Çalışma-İş Değerleri Boyutu, 4.Dini Değerler Boyutu, 5.Geleneksel Değerle Boyutu, 6.Siyasi Değerler boyutudur.

Çalışma sonunda oluşan ölçeğin alt boyutlarından bazılarının da kendi içinde alt boyutlara ayrılmıştır. Birinci alt boyut Aile Değerleri Boyutu “Aileye Değer Verme ve Ailede Kadın” alt boyutları ile 6 adet değer ifadesinden oluşmaktadır. Ölçeğin ikinci boyutu olan Bilimsel Değerler Boyutu “Bilimsel Olma ve Eleştirilen Olma” alt boyutları ile 6 değer ifadesinden meydana gelmiştir. Ölçeğin üçüncü alt boyutu Çalışma-İş Değerleri Boyutu “Sorumluluk Sahibi Olma, Rekabetçi Olma ve Para” alt boyutları ile toplam 8 değer ifadesinden oluşmuştur. Dördüncü alt boyut olan “Dini Değerler Boyutu” ile beşinci alt boyut olan “Geleneksel Değerler” boyutları tek boyuttan oluşarak altışar adet değer ifadelerinden meydana gelmiştir. Son boyut olarak oluşturulan “Siyasi Değerler Boyutu”, “Devlete Güven Duyma, Siyasi Tercihlere Saygılı Olma, Katılım, Devlete Bağlılık” alt boyutlarından oluşarak 10 adet değer ifadesi içermektedir.

Ölçeği meydana getiren alt boyutların güvenilirlikleri ile ilgili hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlılık değerleri sırasıyla “0,71, 0,73, 0,78, 0,72, 0,70, 0,76” olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin ölçeğin tümü için yeterli olan iç tutarlılık değerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma grubunun meslek yüksekokulu öğrencilerinin olması bu yaş ve üstü yaş grupları için kullanılabilir bir ölçme aracı niteliğini taşıdığını göstermektedir. Bu ölçme aracı farklı okul ve bölümlerde öğrenim gören bireylere uygulanarak aralarındaki farklılaşmaya ilişkin bilgiler elde edilebilir.

Bireylerin sosyal değerlerinin ve dolaylı olarak toplumsal algılarının ortaya konması değişik disiplinler arasında da faydalı verilerin elde edilmesini sağlayacağından “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği”nin farklı bilim alanlarında veri toplama aracı olarak kullanılması mümkün görülmektedir.

Bu ölçme aracı kullanılarak toplanan veriler yardımıyla toplumsal yapı içerisindeki değişik kurumsal yapı içindeki bireylerin sosyal değer farklılaşmalarının da tespit edilmesi sağlanabilir.

Sosyal değer kavramı başka kavramlarla ilişkilendirilerek bu ölçme aracı ile bireylerin farklı özellikleri ölçülebilir. Eğitimin istenen hedef davranışların bireyin ve toplumun değerlerini nasıl etki ettiği üzerinde durularak ölçme aracından elde edilen veriler ışığında değer eğitimine ilişkin program tasarımları yapılabilir.

Ölçeğin altı boyuttan oluşmuş olması dikkate alınarak her alt boyut ayrı ayrı ele alınarak bireylerin daha özel alana dönük değer algılayışları saptanabilir.

Bu çalışmada ele alınan Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışmasıyla bu araştırma için ölçeğin gereken nesneliği yakalayacak düzeyde olduğu ortaya konmuştur.

Değer anlayışı ve ifadeleri toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Toplumlara özelleştiren değerler onlara özgü olmakla birlikte bugün küresel-sosyal değerlerden söz edilmektedir. Geliştirilen bu ölçeğin içinde geliştirilen topluma ait olduğu düşünüldüğünde ölçme aracı başka toplumlar ve küresel değerler için elde edeceği verilen güvenilir olacak mıdır?

Değer kavramının kişiye ve topluma göre farklı algılandığı göz önünde alınarak bu tür araştırmalarda kesin yargılardan çok kişi ya da grupların değer kavramına ilişkin genel bakış açıları nesnel bir şekilde ortaya konmalıdır. Ölçme aracı ile bireyin sosyal değerlere ilişkin tutumları ve görüşlerini ortaya koyan bilgilere ulaşabileceği düşünülse dahi bireyin değerlere ilişkin görüşlerinin zamanla değişebileceği unutulmamalıdır. Değerlerin de zamanla değişebileceği ya da toplumsal işlevini yitirebileceği göz önüne alınarak insani bir kavram olan sosyal ve toplumsal değerlere bu şekilde yaklaşılmalıdır.

Sosyal anlamda değerleri ifade edecek aracın oluşturulması için toplumun araştırmacı tarafından iyi tanınması ya da sosyolojik anlamda da iyi bir ön hazırlık yapılması gerekmektedir. Kapsamlı bir alanyazın taraması yapılmalı ve kaynakları kontrol altına alınmalıdır. Son zamanlarda yapılan birçok araştırmada bu göz ardı edilirken sadece sayısal verilerle çalışmanın geçerlik ve güvenilirlik hesaplamalarının doğruluğu yeterli bulunmuştur. Ancak göz ardı edilen en önemli nokta ölçme aracının öz olarak araştırma evrenine uygun olup olmadığıdır. Bu çalışmada farklı disiplinlerde alan uzmanlarının görüşleri alınarak aracın ait olduğu toplumu gerçekten ifade edebilir olmasına çalışılmıştır. Uzman görüşleriyle yapılan sürekli düzenleme ve geliştirme faaliyetleriyle ölçek hem öz hem biçimsel olarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına tabi tutulmuştur.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçların İlköğretim II. Kademesindeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı. Ankara
- Aydın, Z. M. (2008). *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*. (Geliştirilmiş 3.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bono, E. de. (2007). *Altı Değer Madalyası*. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş. Eylül
- Büyüköztürk, Ş., ve Diğerleri (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (2.Baskı). Ankara: A Pegem Ak.
- Doğan, İ.(1995). *Sosyoloji. Kavram ve Sorunlar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Dönmezer, S.(1984). *Sosyoloji*. (9.Baskı).Ankara: Savaş Yayınları.
- Erkenekli, M. (2009). *Türkiye’de Sosyoekonomik Statü (SES) Gruplarına Göre Temel Değerlerin Farklılaşması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara
- Fitcher, J.(1990). *Sosyoloji Nedir?* (Çeviri; Nilgün Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, No:75
- Güngör, E. (2008). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Güngör, E.(2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin Tutumları Kültürler Arası Bir Karşılaştırma*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Mehmedoğlu, Y. & Mehmedoğlu, A. U. (2006). *Küreselleşme Ahlak ve Değerler*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Ok, B. (2006). *Türk Toplumunun Siyasal Değerleri: “Devlet Tasavvuru Üzerine Bir İnceleme”*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı. Ankara.
- Özdemir, S. & Yalın, H. İ. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (3.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Smith, P.(2005). *Kültürel Kuram*. (Çeviri; Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu). İstanbul: Babil Yayınları.
- Smith, H W.(2007). *Roller, Değerler, Misyon*. (Çeviri; Savaş ŞENEL).İstanbul: Arıtan Yayınevi. Şubat,2007.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Adana.
- Uysal, E.(2003). *Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi: İnsani Erdemler-İslami Erdemler*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Cilt:12,Sayı:1, 2003 s:51-69.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*. AÜ Eğitim Fakültesi Yayınları:44. A.Ü Basımevi.
- Tezcan, M.(1984). *Sosyal ve Kültürel Değişme*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları:129. Ankara Üniversite Basımevi
- Tokdemir, M.A.(2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Tarih Eğitimi Programı.
- Turhan, M. (2002). *Kültür Değişmeleri*. (Sosyal Psikolojik Bakımdan Bir Tetkik).(4. Basım). İstanbul.Çamlıca Yayınları.
- Turan, S.& Aktan, D. (2008). *Okul Hayatında Var Olan ve Var Olması Düşünülen Sosyal Değerler*. Türk Eğitim Dergisi Bahar 2008,6(2),227-259.
- Yaman, E.(2010). *Yeni Bir eğitim Modeli Olarak Değerler Eğitimi*. Bilim ve Aklın, Aydınlığında Eğitim. S.130 Aralık 2010,ss.32-37.
- Yapıcı, A. & Zengin, S. Z.(2003). *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma*. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(4),173-206.
- Yazıcı, K.(2006). *Değerler Eğitimi’ne Genel Bir Bakış*. Türklük Bilimi Araştırmaları,19, 499-522.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H.(2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.(6.Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük Program Eğitimde Saklı Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

EKLER

Ek 1. Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği

No	Sosyal Değer İfadeleri	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
		1	2	3	4	5
1	Zor durumdaki insanların sorunları çözmek için onlarla birlikte hareket ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Düşünce sistemime uymayan insanları karşı taraf olarak algıları.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Rekabeti başarıya götüren bir araç olarak görürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
4	İnsanların bana güvenmesi önemlidir.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Ailedeki bireylere büyük önem veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Birlikte çalışmayı yalnız çalışmaya tercih ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
7	Parayı insanlar arasında bir güç kaynağı olarak görürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Devlet yönetiminde din etkili olabilir.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Aile yönetiminde kadın etkin rol oynamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Karşıt fikirdeki insanların düşüncelerinin de değerli olabileceğini bilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Çalışkan insanları hep takdirle karşılarım.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Başkalarına iyilikte bulunmaktan hoşlanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Kul hakkına saygılı olmak toplumda eşit paylaşımaya yardımcı olmaktadır.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Yaşadığım ortamlarda genel hijyen kurallarına uyarım.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Her ne pahasına olursan olsun dürüst davranırım.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Bir aileye sahip olmanın gerekliliğini kabul ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Mesleki kariyerimde paradan çok etik değerlere önem veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Alışverişte satıcı indirim yapıyorsa fatura almam.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Hayallerimde yeni şeyler tasarlarım.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Başka bir ülkeden iyi bir iş teklifi alırsam o ülke vatandaşlığına geçebilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
21	Başkalarıyla yarışma ortamı içinde çalışabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Dini inanışlarım hayatta karşılaştığım olaylar üzerinde büyük etkiye sahiptir.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Bilimsel olarak kanıtlanmış bilgiye önem veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
24	Kadının çalışma hayatına katılmasının aile yapısına zarar verdiğine inanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
25	Çevremdeki insanların davranışlarının nedenlerini anlamaya çalışırım.	( )	( )	( )	( )	( )
26	Günlük hayatta israfa neden olacak davranışlardan uzak durmaya çalışırım.	( )	( )	( )	( )	( )
27	Çalışkan, işe yarar biri olmak benim için önemlidir.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Ordunun ve askerlik hizmetinin kutsallığına inanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Benim kültür yapıma uygun bir eşle mutlu olabileceğime inanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
30	Bilinçli bir seçmen olarak vatandaşlık görevimi yerine getiririm.	( )	( )	( )	( )	( )
31	Bizi yaratan bir yaratıcı olduğuna inanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
32	Herkesçe bilinen bilgileri sorgulama ihtiyacı duyarım.	( )	( )	( )	( )	( )
33	Sosyal yardımlaşmanın toplumun sorunlarını çözmekte etkili olacağına inanırım	( )	( )	( )	( )	( )
34	Bana güven vermeyen insanlarla ilişki kurmaktan uzak durmaya çalışırım.	( )	( )	( )	( )	( )
35	Milli değerlerden kesinlikle ödün vermeyen bir düşünce sistemi içinde yaşarım.	( )	( )	( )	( )	( )
36	İbadetin, insanların hoşgörülü davranış geliştirmelerini sağladığına inanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
37	Yaptığım işlerde görev bilinci ve sorumluluğuyla hareket ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
38	Laiklik, din ve vicdan özgürlüğünün korunması demektir.	( )	( )	( )	( )	( )
39	Bir aile kurduğumda eşimle uzun bir beraberlik sürdürebileceğimi düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
40	Yapmak istediğim işin farklı bir yolunu ararım.	( )	( )	( )	( )	( )
41	Ortaya koyduğum davranışımın başkaları için doğuracağı sonuçlara dikkat ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
42	İspatı mümkün olmayan bilgi ve düşüncelerin güvenilir olmadığına inanırım.	( )	( )	( )	( )	( )